

První rok interdisciplinárního centra pro výzkum jazyka, mysli a společnosti (LMS Center)

Stále častěji slycháváme, že současná univerzita v lecčem připomíná manufakturu na výrobu diplomů a článků: důraz je kladen na efektivitu, jejíž podmínkou je rozdělení intelektuální práce na jednotlivé dílny. Profilování jednotlivých oborů je přitom založeno na tichém předpokladu, že svět se dělí do tolika kategorií, kolik je dnes disciplín. Např. v rámci humanitních věd se nám zdá samozřejmé, že otázky společnosti řeší sociologie, problémy jazyka má ve své kompetenci lingvistika, zatímco mysl a její funkce popisuje psychologie. Katedra filozofie a společenských věd FF UHK se rozhodla tento předpoklad zpochybnit a vydala se jinou cestou: díky podpoře Evropského sociálního fondu vzniklo na její půdě v září minulého roku *Interdisciplinární centrum LMS* (Language-Mind-Society), které si klade za úkol řešení otázek vznikajících na pomezí výše jmenovaných oborů.

Cílem LMS Centra je propojit filosofii s vědními obory, které s ní sousedí a jejichž výsledky jsou relevantní pro poznání povahy a zákonitostí lidské mysli, jazyka a společnosti. Za tímto účelem pořádá LMS Centrum jednou týdně přednášky a semináře, na nichž filosofové, antropologové, lingvisté, politologové a další odborníci z humanitních i exaktních věd přednášejí o tématech, která přesahují hranice jejich oborů a stávají se tak podnětem k interdisciplinární rozpravě. Pro konkrétní představu o tématech a průběhu těchto akcí uvedme několik příkladů přednášek, které v tomto roce vzbudily největší ohlas. Inaugurační přednáška prof. J. Peregrina prezentovala některé nové poznatky z přírodních i společenských věd, které vrhají zajímavé světlo na to, jak mohly vůbec historicky vzniknout jazyk, mysl a lidská společnost, a které tak mohou filosofům pomoci osvětlit povahu těchto jevů. Britský lingvista Ken Turner (University of Brighton) se ve své přednášce snažil přesvědčit přítomné filosofy a lingvisty, že pro lepší pochopení jazykových zákonitostí by měli studovat nejprve společenské a pragmatické funkce jazyka, a teprve poté se zaměřit na jeho strukturální analýzu. Přední česká sinoložka Olga Lomová (Ústav dálného východu FF UK) na základě své dlouholeté zkušenosti s čínským jazykem a s překlady klasické čínské literatury zpochybnila etnolingvistickou tezi, podle níž je struktura myšlení přísně determinována strukturou jazyka: pomocí příkladů z čínské lyriky pak vystavěla několik argumentů proti hypotéze o nesouměřitelnosti myšlení mezi civilizacemi mluvícími diametrálně odlišnými jazyky. Bouřlivou diskusi vzbudila přednáška amerického politologa Bradleyho Thayera (Baylor University), který se snaží využít poznatky evoluční biologie pro lepší vhled do etnických konfliktů a dalších otázek mezinárodních vztahů. Profesor matematiky Ladislav Kvazs (PdF UK) pak oslovil filosofy, matematiky a pedagogy z katedry výtvarné kultury svou přednáškou o vývoji geometrie a jejím vlivu na zobrazování perspektivy v dějinách malířství. Slovenský antropolog Martin Kanovský (UK Bratislava) aplikoval reprezentační teorii mysli ve svém empirickém zkoumání kultury, a to zejména při terénním výzkumu stereotypů, jimiž si lidé vytvářejí

představy etnicity a rasy. Juraj Hvorecký (Filosofický ústav AVČR) ve své přednášce „Jak se zrcadlíme?“ ukázal, jak empirické zkoumání zrcadlových neuronů může přispět k vysvětlení naší schopnosti rozpoznávat vnitřní pochody druhých lidí. Neurovědecké poznatky by nám tam mohly pomoci při rozhodování mezi instrumentalistickou a realistickou teorií mentálních stavů, které podávají odlišná vysvětlení toho, jak prožíváme, vidíme či modelujeme niterné stavy druhých lidí. V závěrečné přednášce tohoto akademického roku doc. Vojtěch Kolman (FF UK a FF UHK) rozlišil významné momenty vývoje logiky v širším slova smyslu (od eleatské a Platónovy dialektiky, přes Aristotelovu sylogistiku a Kantovu transcendentální logiku po matematickou logiku Fregovu). Na základě tohoto historického exkurzu pak ukázal, že řeč o logicky platném úsudku či tvrzení dává smysl jen tehdy, je-li příslušná logika instrumentálně, případně transcendentálně zakotvena, tj. je-li logikou "něčeho", nikoli univerzálně platným úsudkovým systémem, který za nás v nějakém smyslu usuzuje sám, jak se domnívala scholastika a jak to před Brouwerem kritizoval už Descartes. Pro příští akademický rok počítáme například s přednáškami O. Ramberga z norského Center for Study of Mind in Nature, Tomáše Hříbka z Filosofického ústavu AVČR a Antona Markoše z katedry Filosofie a dějin přírodních věd PřF UK.

Detailní program přednášek, studijní materiály z našich seminářů a přehled o dalších aktivitách Centra LMS naleznete na stránkách <http://lms.ff.uhk.cz>.

Ondřej Švec

ředitel LMS Centra

Filosofická fakulta

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové

ondrej.svec@uhk.cz